

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 327(488)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТРЕНДИ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЙ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Артур Аміров

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
Центр підготовки магістрів публічної служби
вул. Рішельєвська, 28, 65011 м. Одеса, Україна*

У статті досліджуються деякі зовнішньополітичні тренди України крізь призму теорій міжнародних відносин. Визначено, що тренди зовнішньої політики України на сучасному етапі обумовлені історично та геополітично, також вони є наслідком внутрішньої політики країни. До них належать такі: внутрішньополітичний вибір між демократизацією та забезпеченням обороноздатності, між горизонтальною чи ієрархічною системою управління, що впливає на зовнішню політику держави, між інтеграцією та дезінтеграцією, між захистом національного інтересу та глобалізацією.

Ключові слова: зовнішня політика, теорія міжнародних відносин, теорії глобалізації, тренди зовнішньої політики, теорія раціонального вибору, світ-системний аналіз.

Постановка проблеми. У сучасних умовах дослідження зовнішньої політики України в широкому контексті внутрішньополітичних трансформацій і зовнішньополітичних викликів набуває особливої актуальності для вітчизняної політичної науки. Адже можна цілком погодитись із думкою В. Горбуліна, який зазначає, що «...попри те, що значна частина українських питань залишається важливим елементом міжнародного (як мінімум регіонального) порядку денного, зовнішньополітичний контекст стрімко змінюється, набуваючи дедалі більш амбівалентного для України характеру, тоді як внутрішньоукраїнський контекст – загрозовано деструктивного характеру» [3].

З огляду на унікальність цивілізаційного простору, який формується у місці перетину декількох «геополітичних масивів» (Європейський, Євратлантичний, Євразійський, Ісламський) на теренах країни, визначення трендів зовнішньої політики стає одним із головних завдань як у теоретичному, так і у практичному вимірах.

Підвищення ефективності зовнішньої політики потребує ґрунтовного дослідження теорій міжнародних відносин, передусім тих актуальних парадигм, крізь призму яких оцінюють ситуацію наші зовнішньополітичні партнери та опоненти. Крізь цю «оптику» можна визначити політичні тренди та напрями їх вирішення у практичній площині або методом вибору однієї з альтернатив, або шляхом пошуку оптимальної моделі їх синтезу в сучасних складних умовах.

Варто погодитись із тим, що «із набуттям незалежності Україна опинилася перед завданням визначення стратегічних орієнтирів власного розвитку та майбутнього бажаного позиціонування на міжнародній арені <...> Багатовікова дилема «Україна між Сходом і Заходом» активізувалася як у практичній, так і в теоретичній площині. Наукове моделювання геополітичного майбутнього України враховувало її особливості – перебування на порубіжжі між Заходом і Росією, наявність виходу на стратегічно важливий Чорноморсько-Середземноморський регіон, а також на Кавказ і Близький Схід» [12, с. 657].

Водночас зберігає свою актуальність теза, сформульована авторами публікації «Нова зовнішня політика України. Чотири стратегічні пріоритети» ще у 2010 році. Вони зазначають таке: «Зовнішня політика України перебуває на перехресті. Не між Сходом і Заходом, а між адекватністю та неадекватністю <...> подальша відсутність послідовної зовнішньої політики, заснованої на чітко визначених стратегічних інтересах, маргіналізує Київ остаточно <...> навіть найкраща комунікаційна стратегія виявиться безплідною, якщо країна не продемонструє реальних досягнень <...> Київ повинен вступити в регіональну гру. Його здатність керувати складними відносинами у сфері безпеки та енергетики з іншими країнами – запорука незалежності країни. Конструктивні та прозорі відносини із сусідами дадуть Україні змогу не лише захищати власні інтереси, а й довести партнерам – і близьким, і далеким – спроможність до ефективної зовнішньої політики. Великі виклики означають великі можливості...» [11].

Підвищення ефективності зовнішньої політики на сучасному етапі потребує урахування тих актуальних політичних теорій міжнародних відносин, які використовуються в зовнішньополітичному дискурсі та стають теоретичним підґрунтям прийняття рішень. Формулювання трендів зовнішньої політики дає змогу більш рельєфно окреслити виклики та визначити перспективи в зовнішньополітичній стратегії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню трендів зовнішньої політики України, застосуванню теорій політичної науки для розуміння міжнародних відносин присвячено праці таких учених, як А. Баровська, О. Бодрук, В. Горбулін, Д. Дубов, О. Заремба, В. Ковальський, І. Коваль, С. Кононенко, В. Копійка, В. Манжолла, Г. Перепелиця, О. Федоренко, В. Хонін, С. Шергін, та інших.

Серед наукових досліджень зовнішньої політики України варто виокремити щорічники «Зовнішня політика України: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети», у яких фахівці Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України представляють комплексний аналіз зовнішньої політики України, її ключових тенденцій упродовж календарного року та пропонують прогнозні сценарії їх розвитку, а також окреслюють пріоритетні напрями реалізації зовнішньополітичного курсу країни.

У теоретичному вимірі підходи до визначення стратегії зовнішньої політики містять як політологічні концепції (визначення ролі та принципів діяльності бюрократії М. Вебера, теорії прийняття рішень Г. Саймона, В. Парсонса, Т. Дая та інше), так і маркетингові дослідження (теорія наукового управління Ф. Тейлора, ситуаційна теорія менеджменту А. Маслоу, системна теорія менеджменту, теорія організаційної культури, теорія менеджменту людських ресурсів тощо).

Предметом політології міжнародних відносин виступає «...специфічна суспільна сфера, що витворюється міждержавною взаємодією та іншими надкомплексними політичними та соціальними акторами» [10, с. 23]. У сучасному світі необхідно враховувати неспинний процес появи та посилення нових акторів, які підривають монополію національних урядів у формуванні та реалізації зовнішньої політики.

Відповідно, теоретична база дослідження зовнішньої політики держави має брати до уваги такі положення. По-перше, соціологічні теорії глобалізації (У. Бек, З. Бауман, Ю. Габермас, Е. Гіденс, М. Кастельс та інші вчені). У них, попри наявні відмінності у трактуванні глобалізації та її наслідків (наприклад, авторські визначення типу суспільства від «пізнього модерну» в Е. Гіденса до «інформаційної доби» у М. Кастельса), обґрунтовується сутність глобалізаційних процесів, їхній вплив на міжнародні відносини та місце різних держав і регіонів у глобалізованому світі.

По-друге, теорія міжнародних відносин, яка формується кожним окремим дослідником у просторі вибору між положеннями реалізму / неореалізму, лібералізму / неолібералізму, інституціоналізму / неоінституціоналізму, конструктивізму тощо. Важливо зазначити, що ці теорії представляють не лише відповідне бачення міжнародної політики та процесу формування зовнішньої політики, а й визначення впливу міжнародних відносин на внутрішню політику (у разі руху думки дослідника від процесів глобального рівня до процесів національного рівня) і навпаки.

Мета статті – дослідити зовнішньополітичні тренди України крізь призму теорій міжнародних відносин.

Виклад основного матеріалу. Підбиваючи підсумки 2013 р. (а фактично – говорячи про невтішний результат зовнішньої політики періоду президентства В. Януковича), автори щорічника «Зовнішня політика України: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети» зазначали: «Зовнішня політика України у 2013 р. була позначена подіями історичного масштабу. Серед них – зрив підписання угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі України з Європейським Союзом. Активні дії режиму В. Путіна, покликані заблокувати євроінтеграцію України, не знайшли адекватної відсічі з боку Брюсселя. Відносини України з ключовими зовнішніми західними партнерами – ЄС та США – упродовж 2013 р. характеризувалися також стагнацією, процесом утрати державою міжнародної суб'єктності, подальшою фактичною маргіналізацією» [13, с. 5].

Не менш песимістичними були й оцінки 2014 р. Щоправда, порівняно з аналізом попереднього, 2013 року, акценти було перенесено з прорахунків української влади на пасивну позицію партнерів України щодо її захисту від зовнішньої агресії та анексії території. Зокрема, у передмові до книжки Г. Перепелиця зауважує: «Зовнішня політика України у 2014 р. була позначена драматичними подіями, спровокованими зовнішніми загрозами найвищого ступеня – війною, яку Росія розв'язала не лише проти України, а й проти всього існуючого світового порядку. 2014 р. показав входження системи міжнародних відносин у фазу найбільшої нестабільності. Україна, яка опинилася в епіцентрі цих міжнародних трендів унаслідок розв'язаної проти неї російської воєнної агресії, насправді показала реальну слабкість США, безпорадність американської зовнішньої політики в реагуванні на кризові ситуації, подібні до російсько-української війни. Грубе порушення гарантій Будапештського меморандуму Росією та відсутність адекватної дієвої реакції з боку США – зайвий тому приклад. Іншим доказом втрати США своєї ролі гаранта є відсторонення від будь-яких форматів переговорів з урегулювання російсько-українського конфлікту. Небажання Б. Обама реанімувати «жєневський формат» також свідчить про це» [6, с. 5–6].

Для демонстрації основних тенденцій в аналізі зовнішньої політики наведемо також цитату із щорічника «Зовнішня політика України – 2015». Тут вже йдеться не лише про відсутність активної підтримки України з боку США та ЄС, а взагалі про поступовий відхід української проблематики на другий план у світовому порядку денному. Серед причин цього – як відсутність реформ, так і пасивність зовнішньої політики країни.

Професор Г. Перепелиця зазначає: «Підсумки 2015 р. не дали відповіді на принципові запитання зовнішньої політики України, нерозривно пов'язаної із внутрішньополітичним розвитком і реформами. Брак сміливих кроків Києва у внутрішньополітичній і зовнішньополітичній сферах підірвав довіру союзників. Відтак сподівання на підтримку та допомогу стратегічних партнерів в особі США та ЄС не виправдовувалися. Як зазначають автори цього дослідження, значна увага Україні приділялася лише

протягом січня й лютого 2015 р., коли відбувалася ескалація бойових дій на Донбасі. За таких умов ФРН і Франція сприяли підписанню 12 лютого 2015 р. пакета документів, які стали відомі як «Мінськ-2». Однак після завершення активних бойових дій проблематика України у світовій політиці відійшла на другий план» [7, с. 5–6].

Отож уже за декілька років після зміни влади в Україні внаслідок революційних подій зовнішня політика знову стала заручником внутрішньополітичної невизначеності, відсутності необхідних змін і затребуваних суспільством реформ. І якщо в оцінках результатів 2014 р. переважає обґрунтування потреби більш активної позиції світового лідера – США щодо підтримки України, то в аналізі підсумків зовнішньої політики 2015 р. акцент знову, як і у 2013 році, робиться на незадовільній внутрішній політиці, її негативному впливі на зовнішню політику.

Політичні процеси демократизації, децентралізації, розвитку політичного представництва, передусім парламентаризму, які визрівали від початку незалежності, сьогодні відбуваються на тлі зовнішньої агресії, «гібридної війни» та анексії території. Українське суспільство та влада мають одночасно вирішувати завдання як демократизації, так і підвищення обороноздатності країни, вибудовувати горизонтальні зв'язки між соціальними групами та спільнотами й створювати вертикально інтегровану структуру управління, яка здатна швидко реагувати на інформаційні, політичні, військові загрози. Тобто необхідно вирішувати політичну дилему, яка полягає у виборі між ідеалами політичної свободи та безпекою громадян, а насправді означає забезпечення їх гармонійного поєднання в сучасному політичному процесі. Цей вибір однозначно буде впливати на зовнішньополітичні тренди, потенціал України в зовнішніх відносинах.

Водночас у зовнішній політиці стикаються процеси інтеграції та дезінтеграції, які обумовлюють позиціонування країни у просторі міжнародних відносин. Можна сформулювати один із головних трендів зовнішньої політики України – одночасні процеси інтеграції та дезінтеграції. З одного боку, політичний клас остаточно зробив вибір на користь європейських цінностей, європейської та євроатлантичної інтеграції. З іншого боку, з об'єктивних причин нині прискорюються процеси дезінтеграції з Російською Федерацією та усіма країнами, що продовжують себе ідентифікувати з пострадянським економічним, соціокультурним, політичним простором. Надзавданням зовнішньої політики на сучасному етапі стає синтез процесів інтеграції та дезінтеграції, коли на зміну втраченим зв'язкам мають приходити нові партнерські відносини та можливості.

На особливу увагу в цьому контексті заслуговують дослідження інтеграційного потенціалу України щодо країн Європейського Союзу. Йдеться не лише про економічний напрям. Адже політичне прагнення досягти правового закріплення статусу України як європейської держави передбачає суспільно-політичний, економічний, культурний напрями інтеграції. Саме це закріплено в Угоді про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та Україною (1994 р.), Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу (1998–2000 рр.), підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.). У дисертації А. Донської зазначено: «В ексклюзивному, або виключаючому, аспекті Європа розглядається як континентальна «торговельна держава», як «фортеця» та як «не-актор» світової політики, що обмежує можливе розширення Європейського Союзу <...> Це дає змогу інтерпретувати та розглядати Європу крізь призму понять різних типів сил (військову, цивільну, нормативну, етичну, глобальну, малу). В інклюзивному аспекті на основі панівних політичних і теоретичних ідей можна визначити вплив концепту Європи на майбутній розвиток світової політики» [4].

Дані соціологічних досліджень переконливо свідчать, що тренд інтеграції / деінтеграції не є однозначним на рівні громадської думки в Україні. Наприклад, за даними соціологічного дослідження, яке було проведено Інститутом Горшеніна у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, «більшість українців (51,6 %) вважає, що Україні варто інтегруватися до Європейського Союзу, при цьому 10,2 % виступає за тісне співробітництво з Митним Союзом Євразійського економічного союзу. Водночас 23,3 % респондентів висловилися проти інтеграції як з ЄС, так і МС, ще 8,8 % не змогли відповісти на поставлене запитання. Зазначимо, що в Західному регіоні України курс на зближення з ЄС підтримує більшість респондентів (77,9 %), у Північному – кожен другий (50,5 %), в інших регіонах – кожен третій (Східний – 38,2 %, Центральний – 37,8 %, Південний – 32,7 %)» [13].

Наступний тренд зовнішньої політики полягає в потребі захисту національного інтересу (а спочатку його чіткого визначення!) в умовах глобалізації як основного загальносвітового тренда сучасності.

Справді, встановлення стратегічних пріоритетів зовнішньої політики є наслідком кристалізації національного інтересу. Саме на захист і реалізацію національного інтересу спрямована зовнішньополітична діяльність. Натомість глобалізація створює нові зовнішньополітичні умови. Тут ідеться не лише про державні організації, адже формування глобального фінансового ринку створило передумови появи нових потуг: транснаціональних корпорацій та агломерацій. У процесі глобалізації міжнародних відносин заявляють про себе «гібридні» суб'єкти (державно-корпоративні), які використовують як бюрократичні, так і ринкові (маркетингові) інструменти впливу.

У теорії світ-системного аналізу І. Валерстайна як одній із новітніх версій марксизму та неомарксизму пропонується поділ країн на «ядро», «периферію» та «напівпериферію» економічної та політичної світ-системи. Зокрема, «...російський представник цього напрямку Юлій Кагарлицький презентував інтерпретацію історії Росії з позицій світ-системного аналізу як історію периферійної імперії» [8].

Серед причин розвитку країн ядра світ-системи І. Валерстайн називає використання ресурсів країн периферії. Світ-системний аналіз має велике значення не лише з теоретичного погляду. У ньому пропонується нова методологія аналізу міжнародної політики та нова опція досліджень зовнішньої політики. Як зазначає В. Калінін, «світ-системний аналіз робить одиницю аналізу предметом дискусії <...> Адже перегляд нібито «звичайних» понять дає змогу повернути увагу до тих обставин і фактів, які втрачаються в загальній картині конвенціонального наукового дискурсу. Як приклад варто навести державоцентристський характер наукового знання, де національні кордони є перешкодою дослідженню та формуванню наукової картини світу. Різноманітні соціальні та історичні дослідження «підганяються» під рамки національної держави, що викривляє становлення та розвиток суспільних феноменів. Вказана думка має як ретроспективний, так і перспективний ракурси» [9].

В умовах глобалізації посилюється розрив між багатими країнами «глобальної півночі» та бідними країнами «глобального півдня», що фактично унеможливує зміну статусу для країн периферії та напівпериферії.

У процесі формування зовнішньополітичної стратегії не можна за дужками залишити систему цінностей і політичну культуру українського суспільства. Як зазначає В. Горбулін, «...саме «цінності» є основою національних інтересів держави, а такі речі, як суверенітет, фізична безпека кордонів, внутрішня стабільність, – усе це лише необхідні елементи для захисту цінностей, що формують наше суспільство як вільне, демократичне, толерантне й прогресивне» [2].

Передусім, тут треба апелювати до теорії політичної культури, яку запропонували Г. Алмонд і С. Верба. Вони розробили типологію політичних культур, виділивши патріархальний, підданський та активістський «чисті» типи політичної культури та їхні «змішані» форми.

На особливу увагу заслуговують результати порівняльних досліджень політичної культури. Наприклад, використовуючи теорію політичної культури (а в основі будь-якої політичної культури є відповідні цінності), можна визначити, наскільки ціннісні орієнтації українців збігаються із європейськими цінностями.

За даними соціологів, які запропонували респондентам визначити, які три європейські цінності є найважливішими для них особисто, та відповіді, які з переліку цінностей, на їхню думку, є найголовнішими для мешканців України та європейців, для респондентів «...найбільшою цінністю є «мир» (56,6 %), «цінність людського життя» (42,7 %) та «права людини» (33,3 %). Найменш цінними для них є «повага до інших культур» (5,4 %) та «толерантність» (9 %). Водночас більшість опитаних (61,2 %) вважають, що для українців, загалом, сьогодні найголовнішим є «мир». Окрім того, кожен четвертий респондент вважає, що для українців важливими є «цінність людського життя» (29,2 %) і «демократія» (27,4 %). Одночасно, відповідаючи на поставлене запитання, вони найрідше за все обирали таку цінність, як «повага до інших культур» (6,2 %)» [13].

Результати соціологічних досліджень свідчать, що, незважаючи на істотні відмінності в ціннісних орієнтаціях прихильників і противників європейської інтеграції в Україні, вони демонструють єдність у тому, що визнають європейські цінності основою економічного успіху та політичної стабільності країн-членів ЄС. Це свідчить про значний потенціал об'єднання навколо європейських цінностей представників різних соціальних груп на основі зовнішньополітичного інтеграційного процесу.

У процесі вирішення зовнішньополітичних конфліктів однією з найбільш ефективних вважається теорія раціонального вибору. Вона з'явилась як розвиток ідей прагматизму та раціонального вибору в економічній поведінці індивідів і заявила про себе в політичній науці та теорії міжнародних відносин внаслідок так званого «економічного імперіалізму». Йдеться про поширення на предметні поля соціальних і гуманітарних наук дослідницьких підходів економічної теорії. Серед підходів теорії раціонального вибору та публічного вибору (автори – К. Ероу, Дж. Бюкенен, Г. Таллок, М. Олсон та інші) у міжнародних відносинах активно застосовується моделювання поведінки акторів під кутом зору теорії ігор (Дж. Нейман, О. Моргенштайн, Дж. Неш, Т. Шеллінг, Р. Ауманн, Дж. Стігліц, Л. Гурвіч, О. Рот, Л. Шеплі та інші). Ця теорія застосовується у міжнародних відносинах для створення моделей вирішення міжнародних конфліктів (зокрема, хрестоматійними вже стали приклади її застосування під час Карибської кризи, переговорів щодо скорочення ядерної зброї між СРСР та США під час Холодної війни та інше).

Зазначимо, що потенціал теорії ігор не досить ефективно використовується у вітчизняній політичній науці з метою вироблення зовнішньої політики як серії послідовних раціональних дій, спрямованих на визначення альтернатив зовнішньої політики України, обрання однієї з них як стратегії, прагматичне визначення механізмів її реалізації в умовах конкурентного середовища, прогнозування стратегій союзників та опонентів заради досягнення перемоги.

Висновки. Отже, для вирішення завдання підвищення ефективності зовнішньополітичної діяльності, вироблення стратегії зовнішньої політики в умовах новітніх викликів, пов'язаних із глобальними трансформаціями світового порядку, «гібридною

війною» та анексією території, необхідно переосмислення ролі теорій міжнародних відносин у дослідженні зовнішньополітичних трендів.

Саме у просторі політологічного дискурсу щодо міжнародних відносин, комунікації між представниками різних наукових шкіл (реалізм і неореалізм, лібералізм і неолібералізм, інституціоналізм і неінституціоналізм, теорія політичної культури, світ-системний аналіз, теорія раціонального вибору тощо) формується теоретична призма, крізь яку наші зовнішньополітичні опоненти та міжнародні партнери оцінюють курс України, її стан і перспективи у міжнародній політиці.

Список використаної літератури

1. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер с англ. П.М. Кудюкина; под общей ред. Б.Ю. Кагарлицкого. СПб.: «Университетская книга», 2001. 416 с.
2. Горбулін В. «Цінності суспільства» і «гібридний мир»: криза моделі захисту. Дзеркало тижня. 2017. 24–30 червня. № 24. URL: <https://dt.ua/gazeta/issue/1112>.
3. Горбулін В. Україна – 2018: дорога між викликами й ризиками. Але дорога... Дзеркало тижня. 2017. 29 грудня – 13 січня. № 49–50. URL: https://dt.ua/internal/ukrayina-2018-doroga-mizh-viklikami-y-rizikami-ale-doroga-264644_html
4. Донська А. Політична концептуалізація Європи в сучасному науковому дискурсі: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.01. Київ, 2015. 17 с.
5. Зовнішня політика України – 2013: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г.М. Перепелиці. К.: ВД «Стилос», 2014. 352 с.
6. Зовнішня політика України – 2014: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г.М. Перепелиці, О.В. Потехіна. К.: ВД «Стилос», 2015. 326 с.
7. Зовнішня політика України – 2015: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г.М. Перепелиці. К.: ВД «Стилос», 2016. 308 с.
8. Калінін В. Дисциплінарна приналежність світ-системного аналізу: до питання визначення. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. пр. Київ, 2016. № 1/2 (29/30). С. 117–123. URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/119137-253488-1-PB.pdf>.
9. Калінін В. Світ-система та держава як одиниці аналізу у політичних дослідженнях. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 105. С. 322–326. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_105_87.
10. Кононенко С. Форми політологічного розуміння міжнародних відносин: монографія. К., 2012. 899 с.
11. Нова зовнішня політика України: чотири стратегічні пріоритети: дослідження Міжнародного центру перспективних досліджень у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ» (UNITER). 2010. 11 с. URL: http://pasos.org/wp-content/archive/NFP_15_ukr_ICPSmarch10.pdf.
12. Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т. 2: Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень. К.: Парлам. вид-во, 2016. 704 с.
13. Українське суспільство та європейські цінності: звіт за результатами соціологічного дослідження Інституту Горшеніна. Київ, 2017. 42 с. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13570.pdf>.

**THE TRENDS OF THE FOREIGN POLICY OF UKRAINE
THROUGH THE PRISM OF THE THEORIES OF INTERNATIONAL RELATIONS**

Arthur Amirov

*The National University «Odessa Academy of Law»,
The Graduate School of Public Service
Richelieu str., 28, 65011, Odessa, Ukraine*

Some trends of foreign policy of Ukraine through the prism of theories of international relations are researched in this article. It is determined that the trends of the foreign policy of Ukraine at the present stage are determined historically and geopolitically, and they are also a consequence of the domestic policy of the state. These include: the domestic political choice between democratization and defense capabilities, between a horizontal or hierarchical management system that influences the foreign policy of the state, between integration and disintegration, between protecting national interest and globalization.

Key words: foreign policy, theory of international relations, theory of globalization, foreign policy trends, theory of rational choice, world-system analysis.